

Edgar F. Cyniat

NÅGRA ORD
OM VIGTEN OCH BETYDELSEN
AF
KROPPSÖFNINGAR.

TAL,

HÅLLET VID UPSALA LÄKAREFÖRENINGIS HÖGTIDSDAG

DEN 17 SEPTEMBER 1873,

AF

FRITHIOF HOLMGREN.

Carl. Montgomery.

M15491

- 40469574

M15491 ~~HOLMGREN~~

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	weIMDmec
Call	QT255
No.	1873
	H 74n

22501266377

Några ord om vigten och betydelsen af kroppsöfningar*.

Tal, hållet vid Upsala Läkareförenings högtidsdag
den 17 Sept. 1873,

af

FRITHIOF HOLMGREN.

Så långt den mensklige forskningen gått, har hon funnit en lag, som gäller öfver all naturen, utvecklingens stora lag. Det röjer sig hos allt lefvande en rastlös sträfvan att förkofra sig, att hvar i sin art fullkomna och föröka sig, öfvervinna alla hinder, som ställa sig i vägen för detta mål, och tillgodogöra sig alla de medel, som befordra detsamma. Denna sträfvan till sjelfupphållelse innehåller tillika den sporre och drifkraft, som tvingar de enskilda varelserna att arbeta ej blott för sin egen utan äfven, och detta ofta mot sina egna intressen, för de andras och för hela naturens förädling och fullkomnande. Det finnes ingen varelse så obetydlig att den icke i sin mon tjänar för detta ändamål, ingen så fulländad att den icke kan ytterligare fullkomnas.

Vetenskapen har obestriddigen bevisat, att intet verksamt organiskt lif kan bestå utan en ständig omsättning af materiela bestånds-

* Aftryck ur Upsala Läkareförenings Förhandlingar. Bd. IX.

delar och materiela krafter. Lika visst är det också, att det förråd af materiela elementer och krafter, som jorden erbjuder de lefvande varelserna till begagnande, är till sin summa begränsadt och kan hvarken minska eller öka. Denna summa måste således förstå att underhålla alla de varelsers lif, som föddes på jorden, ej blott i går och i dag utan för alla tider. Detta problem må väl synas oss olösligt, om vi tänka oss på ett ställe församlade alla de varelser, som uppstått på jorden, ett antal, som öfvergår vår fattningsförmåga, som förefaller oss utan gräns.

LINNÉ har redan beräknat, att om en enårig växt producerade två frön, hvaraf två nya växter af samma slag uppkomme, och dessa åter gäfvu upphof åt hvar sina nya två och denna fortplantning på samma sätt fortginge, så skulle efter 20 år redan en million växter finnas, som räknade sitt ursprung från den första växten. Nu finnes imellertid ingen växt så litet productiv.

DARWIN anför ett annat exempel från de minst productiva bland djuren. Om man antager, att en elephant börjar fortplanta sig vid sitt trettionde år och slutar vid det nittionde och under denna tid föder blott 3 par ungar, samt att dessa och deras afkomlingar fortplanta sig i samma proportion, så skulle efter 500 år 15 millioner afkomlingar af den första elephanten lefva på jorden.

När nu den minsta möjliga production leder till sådana resultat, så är det lätt att inse, att ett uppenbart missförhållande mellan tillgångar och behof råder på jorden.

Det hörer helt visst till de allra intressantaste studier att utforska det sätt, hvarpå de lefvande varelserna hushålla med och sins imellan dela det näringsförråd, som jorden har att bjuda, och sannolikt är ännu det mesta arbetet ogjort, som erfordras för att utreda hela den invecklade mekanismen i denna hushållning. Men om också den största sparsamhet iakttages, om ingenting lemnas obegagnadt, så räcker jorden ändå icke till att föda alla varelserna, ej ens att herbergera dem. En strid måste uppkomma, och ve då den svaga, den illa rustade.

Hans undergång är säker, ty striden gäller lifvet. Så är döden och förgängelsen en livvets ständiga följeslagare och man kan säga, att ensamt det antydde missförhållandet mellan den levande naturens expansionssträfvan och förrådet af jordens material är en orsak till otaliga varelsers död.

Lifvet är ingen lek. Det är, såsom skalden sjunger, "en strid från början", det är en kamp alltigenom. Hvem framkallar icke gerna för sin erinring bilden af en stilla, fridfull sommar-morgon på landet, då ängen doftar i brokig fågning, skogen står majestätisk, stilla och tyst, och den spegelblanka insjön fångar bilden af en blå himmel. Vid denna fridfulla anblick, huru fjerran håller sig icke tanken på kif och strid, huru motvilligt låter den icke locka sig fram. Och likväl skiner den uppgående solen öfver ett enda stort bataljält.

Då vi se denna älskliga mosaik af blåklockor och prestkragar, ranuncler, violer och trifolium — och hvad allt de heta dessa ängarnes prydnader, buru svårt att tänka sig dem såsom naturens unifierade härskaror, hvilka i slutet och spridd ordning kämpa en kamp på lif och död. Och likväl är detta icke ett phantasiers foster i ett ögonblick af missmod — det är den rena verkligheten. Vetenskapen, som bevittnat deras strider, pröfvat deras vapen och utspionerat deras taktik, har redan gifvit sitt intyg deröfver.

Se vi mot skogen, så kunna vi äfven der skönja striden och följa dess gång; se huru björken fördrifver furan ur den ena positionen efter den andra, huru boken förföljer eken från kulle till kulle. Långsamt går den striden; men hvad är skillnaden mellan glacieren och den forsande floden? Secunder och år äro båda korta tidsmått, när det gäller naturens stora strider.

Vända vi oss slutligen mot insjön. Kanske der i det blåa djupet bor den frid, hvarpå den lugna ytan är en så förledande skylt? Mycket bedraga vi oss, om vi det tro. Knappt har dagen randats förrän vattnets stumma innevånare begynna sitt dagsarbete. Här är allt samma rastlösa kamp på lif och död. Det torde höra till sällsyntheterna att någon varelse här dör sotdöden på sin ålderdom. Mörtens vanliga död är i gäddans

eller abborrens gap, abborren och gäddan fastna i roffogelns klo eller på fiskarens krok.

Samma strid rasar och bland landtdjuren och luftens bevingade innevånare hela raden igenom. Och denna djurverldens stora kamp är mindre svårfattlig, lättare i ögonen fallande än växtverldens. Här flyter blod, här krossas lemmar, här spillas lif i kortvariga bataljer.

Vi vilja här icke inlåta oss på de närmare, ofta högst intressanta detaljerna af detta storartade "bellum omnium inter omnes", i hvilket segren alltid skall luta till fördel för den, som är bäst lämpad för de förhållanden, i hvilka han är satt att lefva. Naturen är aldrig njugg, hon strör med gifmild hand otaliga frön till nya varelser, af hvilka en stor del måste gå förlorade. Det företräde, som åt somliga bevarar lifvet genom att förskaffa dem segren öfver sina rivaler, går i arf och utvecklar sig genom generationerna, genom naturens urval. Så blifver segraren i kampen sjelf det byte, hvarmed naturen pryder sin rustning. Så trycker denna strid öfverallt sin prägel på naturen och utgör den kraftigaste häfstången för hennes utveckling. Det är ur stridens spillror som nya, ädlare former framgå till nya strider. Ur döden och förstörelsen framgår lifvet till allt högre utveckling. Detta är alltså stridernas vinst. Så tolkar naturen för oss hvarje dag mythen om fogeln Phœnix i stora och lefvande drag.

Hvad som skett i förgångna tider, det upprepas än i dag. Naturens lagar förändras icke med tiderna. Orsaker och verkningar stå alltjemt i samma orubbliga förhållande till hvarandra. Det är underbart, huru bildbar den lefvande naturen är, och det är svårt att afgöra hvilket man mest skall beundra, naturens konst att med enkla medel länk i länk hopfoga sitt på en gång smidiga och compacta, brokiga och helgjutna nät af orsaker och verkningar eller människosnillets förmåga att utreda det samma. Men när vi betrakta denna konstrika väfnad sådan den står färdig i dag och sådan den vexlar till i morgon, må vi icke glömma att den får sin form och färg af en aldrig hvilande strid och att, huru än den striden vexlar, när individer

och släkten dö, naturen i det hela går segrande fram till högre och högre utveckling och fullkomlighet. Derom vittnar allt, som öfverhufvud har något vitsord i fråga om denna storartade strid.

Krigshistorien står skriven i jorden. Hela jordytan är den valplats, der striden stått, och kummel vid kummel gömmer hon spillrorna efter kampen. Detta är den bok, i hvilken vetenskapen läser det organiska lifvets historia på jorden från de myriader sekler, som föregått människans jemförelsevis korta historia och till den dag, som i dag är. Mångfaldiga äro luckorna och bristerna i denna urkund, men trots dem alla talar den dock säkert och bestämdt om en ständigt fortgående utveckling till allt högre och högre former af lif. Den visar liksom på en utställning den långa raden af varelser, staplade öfver hvarandra i mon af deras stigande fulländning.

Spetsen af denna utvecklingsserie bildar människan. Med hennes uppträdande begynner småningom en ny period i naturens lif. I henne har naturens utveckling culminerat, ty det har visat sig, att naturen i henne fostrat sin egen beherrskare. Må vi likväl icke förgäta, att äfven människan varit och är en länk i kedjan af öfriga lefvande varelser och därför ock en deltagare i den stora kamp, som i det föregående, om ock flyktigt, blifvit antydd. Vi veta icke ännu, hur många tusenden af år som människan funnits på jorden, men vi veta, att hon uppträdde i en mycket aflägsen tid, och för hvarje framsteg den vetenskapliga forskningen gör i denna riktning flyttar sig denna tid allt längre bort ifrån oss. Ingen har täljt de mödor och strider, som människan under dessa långa sekler haft att utstå, men vi veta, att hon har kämpat och äfven att hon har segrat. Vi veta ock, att hon under dessa strider och segrar ständigt gått framåt till en högre utveckling.

Den vetenskap, som berättar oss om människoslägtets barn-dom, är sjelf ännu ett barn, men dess utveckling går raskt framåt, liksom det gått med hvarje mensklig vetenskap, som tagit naturvetenskapen till hjälp och vågat i människan se ett naturens barn liksom de andra. När vi höra förtäljas om de

fynd, som denna forskning gjort af de första lemningarne efter ett menskligt lif på jorden, så kunna vi knappast freda oss för en känsla af vemod. I eländiga hålor, der de vilda djuren söka sitt skydd, finna vi hennes ben blandade med vilddjurens. Intet enda föremål, som vittnar om någon cultur, endast några illa tillyxade flintbitar, hennes första vapen, finna vi deribland. Dessa vapen tala om strid; det är det första ord, som människoslägtets saga talat. De tala ock om en jämförelsevis låg och hjälplös ståndpunkt, men de vittna dock äfven derom, att den gnista var tänd, som skulle gifva människan segren, den gryende intelligensens första gnista.

Se vi dessa lemningar vid vetenskapens belysning, så få de lif och vi finna människan på Europas fastland i ett nästan arctiskt klimat, rustad med sina flintvapen kämpa om sin existens med fruktansvärda vilddjur, med björnar och lejon, som ville med henne dela jagtens afkastning af ren- och bisonhjordarne, hvilka sjelfva ej läto fånga sig utan strid. Helt visst har människan ofta varit underlägsen i denna hårda kamp och länge och ihärdigt har hon utan tvifvel måst strida för lifvet innan hennes slägte lyckats få fast fot på jorden. Vi måste i sanning häpna vid tanken derpå, när vi å ena sidan betrakta naturens dagliga kamp, huru långsamt den fortskrider, huru odeciderad ofta segren är äfven för de varelser, hvilkas framgång är som störst, och å andra sidan jämföra människans ursprungliga eländiga tillvaro med den herrskareställning, som hon nu intager i förhållande till den öfriga naturen.

Ty människan har segrat i kampen, segrat fullständigt, och denna hennes seger har varit epokgörande i naturens utvecklingshistoria. Hvarhelst hon lyckats fullständigt höja sig ur de medkämpandes led och intaga sin herrskareställning öfver de öfriga, der har hon omskapat naturen och gjort dess krafter lydiga under sitt välde. Den stora striden har väl därför icke afstannat, men den har i viss mening ändrat sin karakter. Människan ingriper i densamma, hon har förstått att begagna stridskrafterna, hon leder och ordnar dem efter sina ändamål. Stridens mål har därför blifvit ett annat. Den riktar sig nu på men-

niskans fördel. Husdjuren och culturväxterna vinna nu öfverallt terräng under människans mäktiga skydd och hvarje varelse, som i någon mon är nödvändig eller nyttig för hennes ändamål, kan dermed också räkna på en tryggad existens, då derimot hvar och en, som är skadlig för detta ändamål, går mot sin undergång. Detta är den allmänna regeln der icke människan af öförstånd tager miste om vän och fiende. På detta sätt har naturen blifvit liksom humaniserad. Den bär öfverallt mer eller mindre spår af människans inflytelse, som sträfvar att ur naturens anlete utplåna de ursprungliga vilda dragen. Det är i denna mening, men också endast i denna, som det kan ligga någon sanning i de ord, som SCHILLER lägger i människohatarens mun: "Wo der Mensch wandelt, verschwindet mir der Schöpfer."

Men det är endast under ständiga mödor och ständig strid för lifvet, som människan förmår bibehålla sin redan vunna makt öfver naturen och ytterligare föröka den. Naturens vilda krafter arbeta alltjemt trogna sitt väsen, och om människan det minsta släpper efter, så resa sig åter de eljest lydiga vassallerna rebelliskt för att återtaga sitt forna välde. Der människan upphör att odla och så, der hölja sig fälten snart med snår och ogräs. Der hon upphör att vakta sina hjordar, der växa rofdjuren hastigt som svampar ur jorden och hela naturen återtager snart sin forna vilda physionomi. Människan får därför aldrig hvila på sina vunna lagrar, så mycket mindre som ännu mycket för henne återstår att eröfra. Än återstå ofantliga ödemarker att odla, än falla tusendetals människor offer för de vilda djuren. Den bengaliska tigern skördar ensam årligen många tusenden af det mäktiga och högt civiliserade Storbrittanniens undersåter, — och hvilken här af okufvade fiender hafva vi icke i dessa små mikroskopiska varelser, som vid sjukdomar och farsoter frodas i vår egen kropp.

Men detta allt oaktadt skall ingen neka att människan är i trygg besittning af sitt herravälde öfver naturen. De lefvande varelserna gå hennes ärenden och arbeta i hennes tjenst. Sin makt har hon ytterligare ökat och befästat genom att af den

oorganiska naturens krafter sjelf direct skapa sig än lydigare biträden, dessa machiner, som räcka henne tusentals armar vid arbetet och i striden. Starkare än sagornas jättar och idogare än dvergarne samla de skatter åt människan, medan hon hvilar sig. Snabbare och uthålligare än hästen och kamelen bära de henne kring hennes vidsträckta egendom jorden och hastigare och säkrare än Odens korpar bringa de henne underrättelser från alla håll.

Och människan sjelf, hvilken utveckling har hon icke hunnit under de strider och mödor, som fört henne till herraväldet. Så högt har hon stigit redan, att man ofta glömmar hennes ursprungliga samband med de öfriga levande varelserna och har svårt att fatta henne annorlunda än såsom en fristående varelse af alldeles olikartad natur med de öfriga. Detta kommer sig utan tvifvel deraf, att hon så sent begynt med allvar forska efter sitt eget släktes ursprung, hvarigenom hon redan hunnit höja sig så långt öfver de andra att kedjan synes liksom brusten och många af de sammanbindande länkarne ännu icke kunnat återfinnas. Genom sin seger i striden, genom sitt herravälde öfver naturen och sitt bruk af alla dess krafter för sina egna ändamål har hon i sin utveckling vunnit ett försprång, som endast kan mätas i hundradetals sekler, och det blifver alltmer henne ensam, som naturens utveckling gäller.

Och huru, fråga vi oss, skall denna utveckling komma att försiggå? Skall icke striden upphöra, och fredens tusenåriga rike snart stå för dörren, då människan oberoende af alla bekymmer för tillfredsställandet af livets enklaste behof kan egna sig åt hvilan och njutningen eller ett ostördt intellectuelt arbete. En sådan, möjligtvis för individen angenäm, period vore likväl släktets undergång. Månget blad i folkens historia bär vittnesbörd derom. Hvila är död. Derfor skall striden, som uppfriskar och utvecklar naturen, ännu länge vara det uppfostringsmedel, som uppehåller människoslägtet och tvingar det samma till allt högre utveckling.

Och denna strid skall icke uteblifva. När människan kufvat hela den öfriga naturen, tryggat och förökadt sig, då måste striden ännu på allvar fortgå inom hennes eget slägte.

Ty människans farligaste rival är dock människan själf. Striden om företrädet blifver desto mer hårdnackad ju mer jemngoda de krafter äro, som i densamma ställas imot hvarandra. Denna strid har börjat tidigt under människans lif på jorden. Den går som en röd tråd genom hela hennes historia. Den har icke aftagit i omfattning och intensitet, utan fastner antagit allt större dimensioner, allt våldsammare karakter. Liksom människan för sitt lifs uppehälle gjort sig den öfriga naturens rika skatter till godo och hjudit dess krafter att arbeta därför, så har hon ock använt alla dessa krafter till förstörelsemedel i striden mot sina likar. Stridens karakter, de redskap och hjälpmedel af allehanda slag, som dervid användas, äro därför lika betecknande för människans nuvarande ståndpunkt som flintskärfvorna voro det för våra urfäders och som stridens art och redskap varit det i alla tider. HORATIUS vers: "Unguibus et pugnibus, dein fustibus, atque ita porro, pugnabant armis" utpekar i få ord hufvuddragen af hela djur- och människoverldens stormiga lif.

Se vi på stridens gång och resultat, så finna vi öfverallt samma lag, för människans liksom för växternas och djurens strider, lagen för det bättre seger. Det naturenligare utvecklade folket, den kraftigare, mer förädlade människoracen besegrar och undantränger den förslappade eller lägre. Rödskinnat viker undan som ett jagadt vilddjur för den europeiska civilisationen och samma företeelse visar sig på många andra håll. Det är visst, att så länge nationer, racer och folkslag af olika utvecklings-grader och riktning finnas, så länge skall det vara strid på jorden och denna strid skall genom sina följder leda till mensklighetens utveckling.

Denna strid uppträder i hufvudsakligen tvänne olika skepnader, den ena liknande mer växternas den andra djurens. Den förra stridsformen bär ett fredligt yttre: det sträfsamma arbetets, industriens, det materiella förvärfvets drägt, den senare den våldsamma kampens blodiga klädnad. Men båda syfta de åt samma håll, den enes förkofran på den andres bekostnad och det helas derigenom ständigt fortgående utveckling. Detta

är således mensklighetens perspectiv för den närmaste framtiden liksom det är innehålllet af dess historia.

Men hvarför, fråga vi oss, hafva vi för vår tanke framkallat dessa bilder i dag, när vi midt i fredens djupa lugn, efter en sommar, rik på ymniga skördar, ämnen till välstånd för vårt folk, samlats kring ett för oss dyrbart minne i afsigt att för en stund lemna våra enskilda, löpande göromål och rikta våra tankar mot ett gemensamt mål. Derför att ju fredligare världen ler imot oss, desto mindre tänka vi på den strid, till hvilken vi af naturen blifvit danade, ju mer ostörda af bekymmer för våra närmaste materiela behof vi få egna oss åt våra intellectuela sträfvanden desto lättare glömma vi att vårda det instrument, utan hvilket hvarje intellectuel verksamhet, är omöjlig; derför slutligen, att jag icke funnit något angelägnare att tala om i dag och till eder.

Vi äro alla människor och hvad som rör hela menskligheten rör derför äfven oss, men vi äro tillika medborgare och tillhöra framför allt vårt fosterland. Om derför den frågan ställes till oss: vill du göra något för att ditt folk må få lefva? så resa vi oss som en man, villiga att offra allt. Med ungdomlig hänförelse vilja vi uppbjuda alla våra krafter för att nya blad må läggas till det sköna arf vi mottagit af våra fäder, vårt folks historia. Men härtill fordras först och främst att vi ega det land, som födt oss, så att vi med trygghet och tillförsigt kunna kalla det vårt. Detta bör vara den första omsorgen. Först då kunna vi med all kraft egna oss åt den fredliga täflan med större och mäktigare folk, den täflan, som förer menskligheten framåt mot sin höga bestämmelse. Striden är aldrig mensklighetens mål, men hvarje folk måste vara beredt att värna sin existens. "Si vis pacem para bellum."

Man har någon gång hört uttalas den meningen, att genom vår tids stora mekaniska uppfinningar, och hvad kriget särskildt beträffar, genom de väldiga förstörelseredskap, som skapats det ena förfärligare än det andra, människan skulle mer och mer träda i bakgrunden och den personliga tapperheten förlora sin betydelse i de stora massorna. Följden deraf blefve, att de små

nationerna nästan måste afstå från all tanke på försvar och öfverlemna sitt öde åt de mäktigares gunst och nåd.

En sådan åsigt innebär en ringaktning af lifvets mäktiga krafter och röjer en feghet, som våra fäder icke skulle vilja vidkännas och som därför ensam för sig vittnar om en försämring af vårt slägte, hvilken tarfvar botemedel. Den eger icke heller någon riktig grund.

Det är ett märkligt factum, som framgår ur de senaste stora och blodiga sammanstötningarna mellan Europas mäktigaste folk att trots alla stora uppfinningar och förbättringar af krigets förstörelseredskap, den enskilde mannens personliga utbildning vunnit och vinner allt större betydelse. Menniskan gäller dock något mer än de verktyg, som hon sjelf skapat. Genomläser man några af de många, ofta förträffliga, reformatoriska skrifter, som i senare tid varit synliga rörande den preussiska arméns taktik, så finner man öfverallt framlysa den enskilde mannens betydelse vid de särskildta vapenslagen. Då väl den preussiska taktiken i närvarande tid torde få anses såsom den tongifvande, taga vi ej mycket fel, om vi framhålla den enskilda människans stigande betydelse för kriget just i en tid, då krigsmachinerna nått en nästan hypertrophisk utveckling.

Men är detta riktigt, så lönar det väl också mödan äfven för oss att ingå i täflan med de öfriga folken genom den enskilde individens utbildning och vi manas allt mer och mer dertill.

En tanke, som syftar åt samma håll och som i våra dagar med allt större makt arbetar sig fram till praktisk verklighet är den, att hvarje vapenför man, som i ett ordnad samhälle vill njuta fredens välsignelser, äfven är skyldig att personligen deltaga i dess försvar. Den allmänna värnepligten ställer på oss allt större och strängare anspråk och så vida vi icke vilja skjuta ifrån oss denna pligt och vräka den på andra, så måste den i sin tur medföra känslan af ännu en annan pligt. Det är nämligen ej nog att våra unge män äro dugliga för rullorna och mönstringen; skall värnepligten göras till sanning, så innebär den också för hvarje manlig individ pligten att göra sig verkligen duglig till landets försvar.

Men det har icke varit min afsigt att ingå i detaljerna af krigsbildningen. Om jag låtit krigets bistra gestalt rycka oss så nära som möjligt in på lifvet, så har det endast varit för att begagna den såsom ett väckelsemedel, hvarigenom vi tvingas att rätt allvarligt tänka på vårt folks kroppsliga uppfostran och fråga oss, om denna lemna något öfrigt att önska. Vi kunna glömma att kroppens vård är vår egen fördel, vi kunna för-gäta att våra kroppsliga förmögenheter äro ett lån af naturen, ett arf af föregående generationer, som vi böra vårda för att i vår tur lemna förbättradt åt en kommande, vi kunna förbise att kroppen är ett redskap, af hvilket själens verksamhet är beroende, men vi få icke, vi kunna icke försumma hvad som är en pligt mot vårt fosterland. Sådana äro vi. Och därför skall striden, äfven när den visar sig blott såsom en hotelse på afstånd, vara den läromästare, som, när intet annat hjälper, tvingar oss att efter naturens anvisning arbeta för vårt slägtes utveckling.

Läkarens kall är ett fredens värf och honom kommer det till att hela de blödande såren icke att gifva dem. Men han får icke vara främmande för lifvets stora strid. Det bör ligga honom nära och varmt om hjertat att söka stärka och förbättra den rustning, utan hvilken vi icke kunna bestå i kampen. Det skall vara lätt att visa, att läkaren icke får vara en overksam åskådare, när det gäller att finna de riktiga medlen för detta ändamål och med allvar söka att vinna detsamma.

Menniskans ställning i förhållande till hela naturen är gifven och klar. Hon skall vara naturens vårdare och ledare och i samma mon, som hon djupare blickar in i naturens stora lif, skall hon också vinna i makt öfver densamma. Men när hon använder dess krafter för sitt eget slägtes ändamål, så arbetar hon i naturens eget intresse och riktar sin verksamhet mot samma mål, dit naturen i tusendetals sekler redan sträfvat. Och detta sitt uppfostrarekall har människan icke glömt.

Vid hvarje slags uppfostran, vid hvarje ingripande i naturens lif, måste man taga hänsyn till de naturliga anlagen och

endast med vårdarens hand underhjelpa utvecklingen i den riktning, i hvilken varelsen på grund af förhållandena har utsigt att nå den för honom högsta möjliga grad af fullkomlighet.

Detta förutsätter hos den, som skall vårdande ingripa i varelsernas lif, kunskap om deras natur och kunskap om utvecklingens väsentliga vilkor. Denna kunskap är hittills så föga spridd att den nästan ensamt tillhör läkarens bildning. Läkaren är den egentliga vårdaren af vårt fysiska lif och detta ej blott när det gäller de löpande göromålen med sjukdomars behandling, utan äfven när det är fråga om det normala lifvets ordnande. Det bör därför vara och är hans angelägnaste omsorg att genom djupa och omfattande studier bilda sig en säker uppfattning af menniskoorganismens natur och lagarne och vilkoren för dess sunda lif. Det är endast på denna väg som det är möjligt att finna de riktiga ledande grundsatserna för en sund och harmonisk utveckling af människan.

Den riktiga uppfattningen af människans plats i skapelsen såsom en länk i de öfriga varelsernas kedja, hvilken den senare tidens forskning gifvit oss, lemnar en god ledning vid lösningen af detta invecklade problem. Det gifves nämligen vissa gemensamma slägtdrag, som gå igenom hela den lefvande naturen, och man kan säga att djurverldens successiva utveckling till högre och högre former af lif i det hela endast är ett mer och mer fulländadt utförande af en enkel typ. Denna typ återfinna vi äfven i människans organisation och derigenom icke blott röjes hennes naturliga samband med de öfriga varelserna utan äfven beredes forskningen derigenom den stora fördelen att de upplysningar, som vunnits genom iakttagelse och experiment på de öfriga varelserna, i sin mon sprida ljus äfven öfver människans natur.

Man har betraktat å ena sidan känseln i detta ords vidsträcktaste bemärkelse, innefattande all sinnesverksamhet och å den andra sidan rörelseförmågan såsom de utmärkande karaktererna på djurlifvet, åtminstone så snart detta höjt sig öfver de första trappstegen på utvecklingens scala. Det är icke min afsigt, att här göra det föga lönande försöket att uppdraga

djurverldens rämärken och gifva en definition på djurlifvet. Det må vara nog att känslan och rörelsen äro de väsendtliga grundcharaktererna på allt högre djurlif. Dessa båda processer stå också i ett mycket nära samband och vexelförhållande med hvarandra. Våra känsligaste organer äro vanligen tillika de rörligaste och hvarje sinnesintryck gifver enligt regel anledning till en rörelse af en eller annan art och på ett eller annat håll, så vidt icke något särskildt hinder ställer sig i vägen därför.

Det enklaste schemat för dessa processer och deras inbördes samband är reflexmekanismen. Den kedja af organer, som utgöra reflexmekanismens anatomiska underlag, nämligen å ena sidan en peripherisk sinnesapparat och å den andra en muskeltråd, båda förbundna genom hvar sin nerv med ett och samma dem båda sålunda sammanbindande contralorgan, utgör hvad man skulle kunna kalla organismens physiologiska skelett. Ty det är denna apparat, som gifver djurlifvet dess typiska form. Kring detta system såsom medelpunkt gruppera sig alla de öfriga functionerna, och detsamma genomgriper organismens detaljer. Försättes den första länken af den nämnda organkedjan (den peripheriska sinnesapparaten) af någon yttre kraft i verksamhet, så fortplantas denna verksamhet till den mellersta länken i centralapparaten och öfverflyttas genom denna, förutsatt att intrycket var tillräckligt starkt eller motståndet i centralapparaten tillräckligt litet, på den motoriska nerven till muskeln. Ju mer utvecklad den mellersta länken i detta system, eller centralapparaten, är, desto mer compliceradt blifver processens förlopp eller rättare desto flere och ju mer omvexlande blifva de särskilda banor, på hvilka den kan förlöpa. Men om den också bär den rena reflexens karakter eller röjer viljans ingripande makt, om den förlöper med eller utan medveten förnimmelse, det förändrar icke dess grundkarakter eller dess hufvudsakliga betydelse.

Och betydelsen af denna inrättning för djurlifvet är icke svår att inse. Vi hafva skildrat djurets yttre lif såsom en kamp om tillvaron. Villkoren för seger i denna kamp äro för djuret å ena sidan möjligheten att förskaffa sig tillräcklig föda

samt å den andra att undvika eller bekämpa de faror, som omedelbart hota dess existens. Dessa behof äro genom den antyddade inrättningen tillgodosedda. Rustningen och striden passa väl för hvarandra. Genom sinnena uppdragas stället, der födan finnes, genom rörelseverktygen är det möjligt att taga den. Genom sinnena utspejas fiendens position, genom rörelseverktygen är möjligheten gifven att fly eller slå honom.

Djuret, lemnadt åt sig sjelft att på egen hand kämpa livvets strid, befinner sig vanligen under sådana förhållanden att det tvingas till en ständig vaksamhet och verksamhet. Det lefver ett fältlif, som kräfver ständigt vakna sinnen, ständigt spända muskler. Men detta lif är helsosamt. Det stärker och härdar organerna och håller hela organismen vid det normala jemnmått i alla functioner, som bäst tryggar dess fortfarande existens.

Det är intet tvifvel om, hvilka medel naturen använder för att hos djuret utveckla och vidmakthålla detta jemnmått. En ständig gymnastik af organerna är medlet. Ett organ som brukas, vidmakthåller bäst sin normala functionsförmåga eller utvecklar och ökar densamma, ett som icke brukas minskar eller förlorar densamma. Och hvarför? Jo! emedan hvarje verksamhet är förenad med förbrukning af material, med ämnesomsättning och emedan de lefvande organismerna äro så inrättade, att der förbrukning eger rum, der ökas också tillförseln af material, hvarför den lifligare verksamheten alltid åtföljes af ökade tillgångar till ytterligare förkofran och tvärtom. Detta är en lag, som genomgår hela naturen: intet välstånd, ingen förkofran utan arbete och strid. All försumlighet, all sömnlighet leder till förfall och undergång. Är detta en allmän sanning, så visar oss dess särskilda tillämpning på djur- och människoorganismen, hvilken betydelse det flitiga bruket af det animala livvets organer måste ega, då dessa organer, ja rörelseorganerna ensamma utgöra hufvudmassan af hela kroppen. Den ökade omsättningen, den lifligare tillförseln till muskelsystemet i allmänhet är därför ungefär liktydig med en förhöjd nutritionsprocess i det hela. Muskelns rol är äfven i många andra

afseenden så framstående att den väl kan räknas bland de mäktigaste verktygen för djurverldens utveckling.

Djurets lif är också, såsom vi nämnt, en ständig öfning i naturens stora gymnastiklokal, börjande med lek, slutande med strid. Leken tillhör den tidigare perioden af lifvet. Den är ett gemensamt drag i människobarnets och det unga djurets lif och har sin grund i bådass natur. Den grad af utveckling, som den unga varelsen vid sin födelse besitter, är ganska olika för olika släkten och arter. Skogsödlans unge och hönskycklingen springa relativt fullfärdiga ur ägget och begyuna nästan från första stunden att röra sig och föda sig på samma sätt som modren, då derimot kattungen, hundvalpen och i än högre grad människobarnet födas eländiga och hjälplösa till verlden. De behöfva länge de äldres vård, innan de kunna på egen hand föra samma lif som dessa. Det är under denna period, som lekens egentliga tid infaller.

Och hvad betyder då denna lek? Den är de första fjäten i lifvets skola. Det är den unga varelsen, som gör sig hemmastadd i sin egen rustning, som orienterar sig i hela den complicerade arsenal af hjälpmedel, hvarmed naturen utrustat honom för lifvets strid. Det är äfven i denna förberedande klass af lifvets skola, som naturen sjelf är läromästare och orsaken till dessa lekar ligger i den unga varelsens organisation.

Studiet af människobarnets första försök att sätta sig in i bruket af sina egna organer, är ett studium af stort och egenartadt intresse. De tusentals nya, ovana intrycken, som strömma till från alla håll, träffa öfvade sinnesorganer. Reflexmekanismens organkedja råkar i verksamhet och rörelser uppstå såsom en naturlig följd deraf. Dessa rörelser visa i början den rena reflexens alla känнемärken. Munnens sugrörelser och det oarticulerade skriket äro icke ensamma exempel derpå. Men småningom röja sig en gryende viljas svaga försök att ingripa bestämmande på rörelserna. Detta obestämda trefvande och famlande med händerna, erinrar om en, som i mörkret letar sig fram och söker någonting, men icke finner. Det är den vaknande själen, som söker i halfdunklet efter nycklarna till de

många rummen i centralnervsystemets labyrinther. Och så småningom finner han dem.

Epokgörande för detta arbete är det ögonblick, då barnet fått makt öfver sina ögonmuskler och funnit den ställning för båda ögonen, i hvilken de på en gång fånga hvar sin bild af samma föremål i fovea centralis. Då är den första blicken färdig, och med den öppnar sig ett nytt fält för en ny och lifligare verksamhet. Nu växer viljans makt öfver de muskler, som styra handens rörelser, och från den stunden associera sig känseln och synen med hvarandra till gemensamt arbete. De hjälpas åt att undersöka och för barnet ordna föremålen i det närmast omgifvande rummet. Detta arbete är snart utfördt och barnet sträfvar alltjemt att vidga sin lilla värld och längtar att göra bekantskap äfven med de föremål, som den utsträckta handen icke längre når.

Då begynna de första försöken till förflyttning i rummet. Efter många ansträngningar och fruktlösa bemödanden lyckas äfven detta. Barnet hittar derunder af en händelse på ett sätt, som förer till målet, och dervid blifver det. Samma combination af rörelser finner det åter vid nästa behof af förflyttning, och det sätt att röra sig, som derigenom uppkommer, krypande, rullande o. s. v. (knappast lika för två barn) behåller det sedan en längre eller kortare tid bortåt.

Detta föranleder oss till tanken på en egendomlighet vid bruket af våra rörelseorganer, hvilken såsom ett karakteristiskt drag genomgår djurverlden. Möjligheter finnas nämligen otaliga för musklernas enkla och combinerade rörelser, men vi begagna på långt när icke alla våra resurser i detta afseende. Med våra frivilliga rörelser syfta vi vanligen till uppnåendet af ett bestämdt praktiskt mål och använda endast de combinationer, som leda dertill, — alla de andra försumma vi. Här af är det klart, att de yttre omständigheter, i hvilka vi lefva, måste göra sitt inflytande gällande på vårt sätt att bruka vår rörelseapparat.

Men barnets rörelsebehof växer och härmningslusten hjälper till vid undervisningen, och en gång kommer det stolta ögonblick, då det försöker sig och lyckas i det stora konststycket att stå

och gå på sina egna ben. Samtidigt har barnet gjort stora framsteg i utveckling äfven inom andra områden. Den rena reflexen har mer och mer lemnat rum för andra ordnade rörelser, mer eller mindre fullständigt beherrskade af viljan. Från denna tid är barnet ordentligen introduceradt i verlden och dess utveckling skrider allt raskare framåt. Pojkens nyfikenhet och klåfingrighet äro för väl bekanta för att behöfva särskildt skildras. Vi vilja endast lägga märke dertill, att hufvudcharakteren på hans lif är en under fångandet af nya intryck ständig öfning af rörelseapparaten. Härunder utvecklas organer och förmögenheter. Han gör sig hemmastadd i sin verld och vinner framförallt erfarenhet om, hvartill hans organer duga. Hans mod växer och känslan af styrka och säkerhet träder i förgrunden i samma mon som han blir herre öfver sin egen organism.

För människans barn liksom för det unga djuret randas en dag, då leken blifver allvar, då de på egen hand och utan skydd af de äldre af deras slägte måste kämpa sitt lits strid. För djuret finnes icke det svåra valet af vitæ genus. Naturanlagen äro deciderade och omständigheterna afgöra resten helt kategoriskt. Men i alla händelser går det till mötes en fortsatt gymnastik, en strid, som ovilkorligen tvingar till ett flitigt bruk af rörelseapparaten och sinnena. Hungern och parningsdriften mana dertill och individens och slägtets lif är arbetets vinst.

Den i naturtillståndet lefvande människan har icke mycket att tillägga till denna bild. Hufvudcharakteren förblifver densamma. Men för den högre culturmänniskan tillkomma helt andra och högre intressen, hjälpmedel, verksamhetssphärer och lifsuppgifter. Öfver henne förlora omständigheterna en ej obetydlig del af sin makt. Hon förmår beherrska äfven dem i samma mon som hon sjelf bidragit att skapa dem. Otaliga äro de praktiska uppgifter, hon har att lösa, och lika otaliga äro ock de färdigheter, som för detta ändamål måste uppöfvas. Specialiseringen af lefnadsuppgifterna gör denna öfning ensidig. Och det gifves otaliga uppgifter för människan att lösa, och

dessa af den högsta och förnämsta art, som icke omedelbart kräfva någon egentlig muskelgymnastik.

Menniskan har brutit naturens gamla ordning och hon får icke glömma, att då hon intagit herrskareplatsen bland de levande varelserna på jorden, hon dermed också iklädt sig ansvaret för vården om deras utveckling och framförallt om sin egen. Menniskoslägtets uppfostran, om den skall lyckas, bör göras i enlighet med dess naturliga anlag och krafter, efter dess eget naturliga skaplygne. Uppgiften är icke lätt att lösa, men vi böra ihärdigt och troget sträfva dertill.

Med rätta rikta vi allt större omsorg på uppöfningen och odlingen af det uppväxande slägtets andliga krafter. Ingen kan förbise, att det just är genom dessa krafter, som människan vunnit och vinner sina förnämsta segrar, och att just deras utveckling är uppfostrans liksom det varit naturens högsta mål. Men vi få icke förglömma, att detta icke får ske och icke utan våda för vårt slägte kan ske på bekostnad af kroppens sunda och harmoniska utveckling. Hvilken verldsåskådning vi än må bekänna oss till, hvilken uppfattning vi än må ega af själen och kroppen samt deras ömsesidiga förhållande till hvarandra, — ett bör dock vara klart för alla, för den subtilaste idealisten lika väl som för den krassaste materialisten, att människosjälens sunda verksamhet förutsätter en sund hjerna och att en sund och harmonisk kropp öfverhufvud är det underlag, på hvilket den menckliga verksamheten, den må vara af hvad slag som helst, bör stödja sig. "Mens sana in corpore sano" är och förblifver en passande devis under menniskoidealets bild.

Och det är utan tvifvel till detta ideal som den menckliga uppfostran bör rikta sin sträfvan. Så länge tillfredsställandet af de enklaste materiela behofven fordrar en mångsidig och ständig öfning af de kroppsliga organerna, behöfves intet särskildt arbete för det nämnda ändamålet. Men i de högre civiliserade samhällena med deras mångartade behof och mångfaldiga utvägar för individen till arbete och utkomst, måste en mängd individers hufvudsakliga sysselsättning blifva af högst ensidig art, så att vissa grupper af organer nästan uteslutande öfvas under det

att de andra lemnas åt en relativ hvila. Detta kan icke vara utan sina följder. Ty ett ensidigt bruk af ett organ leder till ensidig utveckling af detsamma, såvida det icke brukas till öfverdrift, till öfveransträngning, hvilken tvärtom kan leda till organets ruin. Men organismen lider i alla händelser deraf, och dess harmoniska typiska utveckling störes. Menniskan är ett plastiskt material och lefnadsyrket trycker ofta på henne sin prägel så starkt, att hon sjelf blifver en lefvande skylt för detsamma.

Omvändt torde man kunna säga, att en harmonisk och fulländad utveckling af menniskoorganismen knappast är tänkbar utan ett lagom afpassadt bruk af alla organer. Då detta mål under nyss antydda förhållanden knappast torde vara möjligt att fullständigt förverkliga under hela lifvet, så måste man dock vara allvarligt betänkt derpå, att söka vinna hvad vinnas kan och söka en motvigt mot de ensidigheter, som eljest hota med släktets försämring och dermed förknippade oundgängliga följder. Lyckligtvis är det under lifvets tidigare skiften som den menckliga organismens bildbarhet är som störst och som den lättast formar sig efter de yttre omständigheterna och sitt eget arbete. Den yttre omgifningen gifver näring åt sinnesorganernas verksamhet och lemnar derigenom märken efter sig för lifvet, och muskelsystemets verksamhet gifver den menckliga gestalten sin form och hållning. Vi äro mer eller mindre barn af den verld, i hvilken vi vuxit upp, och barnets lekar och ynglingens idrotter växa in i mannens hela väsen. På allt detta måste tillbörligt afseende fästas, om man genom uppfostran vill söka uppnå det manliga idealet. Det kommer en period af lifvet, då utvecklingen culminerat, och en relativ jemnvigt inträder i den en gång uppnådda utvecklingsformen, hvilken sedan är svårare att ytterligare fullkomna, men deremot lättare att bibehålla.

Det har funnits ett folk, som icke blott framställt det manliga idealet såsom en bild för sina drömmar utan som äfven sökt att gifva det kött och blod i den lefvande verkligheten. Detta folk, i många afseenden egendomligt, står enstaka i historien i afseende på den vigt, som detsamma fäste vid kroppens

harmoniska utveckling och de ansträngningar, som detsamma underkastade sig för vinnandet af detta mål. Jag syftar naturligtvis på det gamla helleniska folket, hvars mäktiga ande ännu efter mer än tvenne årtusenden i mångt hänseende beherrskar världen. Det strålar imot oss ur forntidens dunkel såsom en stjärna, hvars sken icke hunnit förblekna, utan som ännu länge skall vägleda menskligheten vid dess sträfvanden. Vi kunna svårligen finna någon annan förklaringsgrund dertill än den, att hellenerna måste hafva egt en sund uppfattning af den menskliga naturen och funnit det rätta sättet att göra dess krafter praktiskt gällande. I denna föreställning styrkes man af det lugna jemnmått, som öfverallt röjer sig såsom ett karakteristiskt drag hos den grekiska typen och som aldrig, der det visar sig, förfelar sin verkan därför att det ingifver föreställningen om fulländning. I denna punkt hafva de gamla grekerna knappast blifvit upphunna, aldrig öfverträffade af något folk. Om man nu besinnar, att hos detta folk, jemte vetenskap och konst, kroppsöfningar af allehanda slag, gymnastik och kämpspel varit en hufvudsak vid uppfostran och i öfrigt till den grad utgjort en hela folkets angelägenhet att de tryckt sin prägel på hela dess nationela physionomi och på allt, som det lemnat världen i arf, så må man väl betänka, om icke något vore att lära af detta exempel.

Vi skulle vara sanningen otrogna, om vi slöte ögonen till för de många skadliga öfverdrifter, som småningom beredde den grekiska gymnastikens förfall och de många samhällsförderfvande parasitväxter, som frodades på densamma. Sådant drabbar alltid mer eller mindre äfven de bästa menskliga verk. Men efterverlden, som har en bättre öfversigt öfver både det ena och det andra, kan lättare tillegna sig det goda och förebygga det onda, helst som hon i detta fall och i vår tid eger stödet af naturvetenskapens och särskildt de medicinska vetenskapernas vunna erfarenhet i afseende på vårt lekamliga lif.

Å andra sidan skulle vi vara orättvisa, om vi icke erkände de aktningväärda sträfvanden, som just i den senaste tiden blifvit gjorda i afsigt att se de kroppsliga förmögenheternas sunda

utveckling till godo. Vårt eget land, för att icke på längre håll söka exempel, erkänner vigten af kroppsöfningar och påbjuder såsom lag att gymnastik och vapenöfningar skola bedrivas af alla friska lärjungar vid alla landets skolor, folkskolan så väl som elementarläroverket. Och denna anordning är sannoligen mer än väl behöflig både för den blifvande kroppsarbetaren, och för den, hvars lefnadsriktning kräfver en mer utslutande intellectuel verksamhet eller åtminstone ett stillasittande lefnadssätt. Om vi därför också med glädje kunna helse de sträfvanden, som härutinnan med allvar blifvit gjorda, så kan det likväl sättas i fråga, om icke åtskilligt mer kunde och borde göras i samma riktning.

Jag vill icke vidröra den mycket omordade och omtvistade frågan om hjernans ensidiga öfveransträngning i skolorna, eller försöka afgöra, huruvida sinnen och muskelsystemets verksamhet i den grad, som vår naturs egendomligheter kräfva, vinner afseende i lagom proportion till den rent intellectuela gymnastik, som torde vara nödvändig i en tid af högt uppdrifven andlig cultur. Jag vill nöja mig med den vissheten, att uppmärksamheten i detta afseende är fullt vaken och att aktningvärda bemödanden göras, för att på ett tillfredsställande sätt söka lösa denna nationens lifsfråga.

Jag vill i stället för ett ögonblick fästa mig vid den period i ynglingens och den unge mannens lif, som vidtager der skolan slutar och räcker till dess han når sin fulla kroppsliga utveckling. Här synes mig vara en lucka i våra kroppsöfningar, som väl varit uppmärksammas af en och annan ifrare för ungdomens och fosterlandets väl, men för hvars fyllande hittills inga kraftigare åtgärder blifvit vidtagna, eller åtminstone inga, som ledt till ett tillfyllestgörande resultat. Männe då några åtgärder behövas därför? Eller är icke den ansats till kroppslig utveckling, som skolan gifvit, tillräcklig för lifvet. Vi tro det icke. Af folkskolans elever hafva en stor del knappast lemnat barnaåren, då de öfvergå till ett mer eller mindre ensidigt kroppsarbete, och mellan maturitetsexamen och den fulla kroppsliga utvecklingen ligger vanligen en rundelig tid, som af de flesta

mer eller mindre uteslutande användes till studier, eller åtminstone icke till kroppsöfningar.

Först vid det 18:de året blef den grekiske ynglingen fri från allt slags skoltvång och kunde sysselsätta sig med hvad han helst behagade. Han begynte då så godt omständigheterna medgäfvade att njuta sitt sorgfria väsen, men glömde därför för ingen del sina kroppsöfningar. Tvärtom fortsatte han de gymnastiska öfningarne med ännu större allvar än förut. Ty det mål, som aldrig vek ur den grekiske ynglingens drömmar och till hvilket han sträfvade allt ifrån sitt första inträde i gymnasiet, var ett segerpris, om också icke vid de stora heliga spelen, så åtminstone vid någon af de mindre agonerne. Segerpriset var för den fattige ynglingen liktydigt med den framtida bergningen och för den rike var det äran, ty det fanns för en hellen ingen större ära till, än segerkransen vid de heliga spelen. Mot den förbleknade sjelfva krigarens lager.

I det stränga Sparta tillkom en ytterligare sporre derigenom att hvarje yngling måste hvar tionde dag inställa sig naken till mönstring för att erhålla straff, om hans hull var fyligare eller slappare än en flitig gymnastik medgifver, eller ock beröm, om lemmarna befunno sig i mönstergiltigt skick.

Det var alltså icke underligt, om den grekiske ynglingen heflitade sig om att vårda, stärka och förädla sin kropp. Han hade dertill bevekelsegrunder tillräckligt. Han befann sig i det läge liksom hade han ständigt inför hela sitt folks strängt mönstrande ögon stått naken bredvid det manliga idealet till jemförelse och med uppgift att söka likna detsamma. I sjelfva verket var detta bokstafligen förhållandet vid de dagliga öfningarne i gymnasiet och än mer vid de heliga spelen, der han inför hela nationen affade prof och visade resultatet af sina öfningar.

Men hvad som varit föremål för vår ungdoms sträfvanden det hålla vi vanligen kärt äfven i en senare ålder. On revient toujours à ses premiers amours. Menniskan formar sig lätt efter sina egna plägseder och vanans makt är en stormakt både till godt och ondt. Hvad som länge varit en vana blifver gerna ett behof, och det som i början var förenadt med

svårigheter, kanske till och med motbjudande, öfvergår småningom till en njutning.

Grekerna fortsatte sina kroppsöfningar i mannaåldern och ofta ända in i den sena ålderdomen och när de icke själfva deltog i kämpaspelen, så följde de åtminstone med intresse ungdomens idrotter. Exempel saknas icke på att gubbar uppträdde som kämpar vid de heliga spelen och äfven segrat. Vi erinra i detta afseende om den af PINDARUS odödliggjorde DIAGORAS från Rhodus, som i Olympia dog af segerglädje inför sitt folks ögon sedan segerkransen nyss förut tillfallit både honom och hans tre söner. Spartanerna bortlade icke ens under kriget dessa öfningar, som blifvit dem ett behof. Vi minnas ju LEONIDAS' lilla skara vid Thermopylä, som, redan invigd åt döden för sitt fosterland, öfverraskades midt i sina kämpaspel af de framryckande perserna.

Från dessa erinringar ledes vår tanke helt naturligt öfver till vår egen tid och vårt eget folk, och vi fråga oss, huru vi skulle taga oss ut vid en spartansk mönstring. Svaret är icke tvifvelaktigt, men vi skola dock bespara oss obehaget att höra det. Må vi gümma bevisen på försummade pligter under vår moderna drägt. Helt visst skyler den en gestalt, som icke uthärdar jmförelsen med det grekiska idealet. Vi måste erkänna, att vi i allmänhet icke egna någon synnerlig omsorg åt utbildningen af vår kropp, sedan vi undslupit det tvång, som skolan i detta afseende pålägger oss.

Och detta har nog sina orsaker. Det följer nämligen, såsom jag redan antydt, af den menskliga naturen att, om icke någon särskild sporre drifver dertill, vi knappast utföra några andra muskelansträngningar än dem, som äro nödvändiga för vinnandet af våra allra närmaste praktiska syften. Deraf är en naturlig följd att kroppsarbetarens lemmar snart nog krokna och hårdna under det tunga arbetet och gifva en prägel åt hela kroppen och dess rörelser, som ingalunda närmar sig idealet, utan afviker desto mer derifrån, till ju ensidigare rörelser det dagliga arbetet gifver anledning. Det mer eller mindre stillasittande lefnadsätt, som det mer uteslutande intellectuella

arbetet medförer, leder åter till förslappning och ofullständig utveckling af muskulaturen, — en förkrympt natur.

Den impuls till kroppsöfningar, som den naturliga känslan gifver oss, är i de flesta fall alldeles för svag och denna känsla kan lätt missledas. Behovvet af kroppsöfning låter väl aldrig fullständigt tysta sig, men bekvämligheten har också sina anspråk och begäret efter försvagande njutningar är minst lika starkt som efter de stärkande. Den stigande lyxen och vällef-naden, som alltid följa i släptåg med den högre culturen, äro för de förmögnare och bildade svåra hinder för den kroppsliga utvecklingen.

Det är å andra sidan också sant, att den finare bildningen släpar med sig en viss gymnastik, ty det hörer oundvikligen dertill, och gjorde det kanske än mer i förra tider, att ega ett visst herravälde öfver kroppens rörelser, ledighet i gången, smidighet och fasthet i hållningen — med ett ord förmågan att behålla jemnvigten i en mängd olika situationer. Liksom den sceniska artisten, som måste röra sig inför allmänhetens mön-strande blickar under många olika skepnader, måste genomgå en särskild gymnastisk utbildning, så fordrades också, förr åtminstone, af dem som skulle röra sig inom den finare societeten, en dylik utbildning. Fäktning, ridning och dans utgjorde de vanliga medlen dertill, och det var af denna anledning som fäktmästare-, stallmästare- och dansmästare-befatningarne inrättades vid våra universitet, hufvudsakligen för de adeliga studenternas behof.

Men vår tid är i detta, som i månget annat afseende, långt friare än en föregående, och vanskapligheten och otympligheten hafva i många former inträde öfverallt. Det allmänna tänkesättet är för medgörligt för att i detta afseende utgöra någon egentlig sporre till kroppens särskilda vård. Också torde det knappt vara tvifvel underkastadt att hågen och lusten för kroppsöfningar i allmänhet och särskildt för dessa kropp och sinne uppfriskande lekar, som förr voro temligen allmänna, på sednare tid varit stadd i aftagande hos vårt folk. Upsala studentcorps är, såsom Hwasser uttryckte sig, "vårt folks ungdomliga anlete",

i hvilket hela folkets lynne och vanor afspegla sig. Och om vi få döma efter yttre tecken, så torde det vara ett factum att hågen och lusten för kroppsliga öfningar och lekar äfven här varit i aftagande. Sjelfva gottländingarne, på hvilkas kära fosterö dessa lekar ännu fortleva, gifva oss nu långt mer sällan den äfven för åskådaren uppfriskande anblicken af sina öfningar, hvilka för ett par tiotal af år sedan så ofta gäfvo lif åt vissa af våra öppna platser. Vi våga tro, att allt detta blott är en tillfällighet, och det är möjligt att vi just nu befinna oss på en vändpunkt, fastän det alltid är svårt att klart bedöma hvad som rör sig i det närvarande ögonblicket. Folkens utveckling är sällan jemn. Liksom generationerna vexla, så vexla i allting perioder af rörelse och hvila med hvarandra.

Tid efter annan uppkomma mäktiga rörelser bland de större folken, rörelser till både godt och ondt. De rycka med sig massorna, liksom stormen på hafvet vräker vågorna. Och dyningarne efter dessa stormar bruka ofta rulla fram ända till vår aflägsna vrå. En sådan rörelse var skarpskytterörelsen. Den kom från England till oss och grep omkring sig bland vårt folk med en makt, som visade att den innehöll ett frö, som träffat tjenlig jordmån, en tanke, som blott behöfde väckas för att få lif. Äfven här bland oss har den strukit fram och skarpskyttecorpsen räknade ensamt bland studenterna vid detta universitet vid början af det förra decenniet omkring 500 medlemmar. Men denna rörelse har under den senare tiden märkbart saktat af, ehuru den rönt en icke ringa uppmuntran af statsmakterna, men kanske icke lika mycken af det allmänna tänkesättet. Man har ofta betraktat den som en onyttig lek, ledande endast till fester och dryckeslag. Jag fruktar dock, att man dervid stannat för mycket vid utansidan. Felen och öfverdrifterna, som vidlåda allt menskligt, sticka den ytliche betraktaren hjert i ögonen och komma honom vid denna anblick ofta att glömma det goda, som gömmer sig der bakom. Men hvar och en, som med allvarlig uppmärksamhet och på närmare håll betraktat denna rörelse, skall erkänna, att den uträttat mycket godt. Den har, hvad arbetsklassen beträffar, både i fysiskt,

intellectuelt och moraliskt afseende i sin mon bidragit att fortsätta den uppfostran, som lemnades ofulländad af skolan.

Orätt dömer man, om man tror att vapenöfningens enda vinst är den rykt och hållning, som den gifver åt kroppen, och den särskilda yrkesfärdighet, den gifver för krigets värf. Det bor en underlig makt i vapnens klang, som aldrig förfelar att väcka och tilltala fosterlandskänslan; och de krigiska öfningarna, om de ledas rätt, vänja tillika till pligttrohet, gifva smak för enkelhet och håg för alla manliga dygder. De förtjena därför, lika litet som grekernas kämpaspel, en *ALCIBIADES'* förnäma förakt, eller en *DIOGENES'* hån.

Hvarje folk har sitt egendomliga skaplygne, som gifver form och karakter åt hela dess yttre lif. Den tröghet och betänksamhet, som utgöra den ena sidan af vårt folks karakter, göra nog sitt till att kroppsliga lekar och vapenöfningar ej tagit hos oss sådan fart, som man eljest kunnat vänta. Se vi oss om bland de större folken, så finna vi hos åtskilliga af dem en liflig sträfvan i denna riktning. I England synes ungdomens håg för kroppsöfningar och lekar vara så stark, att den gör intrång på deras intellectuela sträfvanden och stundom gifvit anledning till bekymmer. Det är den grekiska gymnastikens öfverdrifter, som här tyckas hafva funnit sin jordmån, och bemödandet att utbilda sig till fulländning i en viss specialitet röfvar från mången enskild både tid och håg för andra nyttiga öfningar. Men också har den rörelse, som i England uppkom 1859 och efter hvilkken vi tagit mönstret till vårt skarpskytteväsen, mig veterligen icke aftagit. England eger en armé af frivillige ur alla stånd, af alla åldrar och bildningsgrader, en armé, som enligt *GEORGE* år 1869 utgjordes af "omkring 200,000 man af alla vapen, som inom sina leder hyste blomman af nationens kraft och intelligens."

I Tyskland hafva kroppsöfningar alltid varit omfattade med intresse och de togo i detta sekels början en särskild form i turnväsendet, som infördes af den halft förgudade "vater" *JAHN*. Turnföreningarna, af regeringarne sedde med misstro, voro en tid förbjudna. Men regeringarnes ögon öppnades småningom för

den stora nationela betydelsen af ungdomens kroppsöfningar och i Preussen blef skolgymnastiken obligatorisk redan 1844. Detta oaktadt och trots den långa tid, som den i Preussen tidigt införda och strängt tillämpade allmänna värneplikten för hvarje man medtager till soldatbildningen, så florerade de frivilliga kroppsöfningarne lika fullt. Redan 1846 fanns åter i Tyskland ett helt nät af turnföreningar i liflig verksamhet, men det är från den första tyska turnfesten i Coburg 1860, som turnväsendet växt ut nästan till en verklig nationalangelägenhet. Vid början af år 1863, funnos 1424 turnföreningar med inalles 159,142 medlemmar och allesammans förbundna till ett gemensamt helt, som omfattar hela landet. Vi kunna icke lemna oanmärkt, att det var just i tiden närmast före den, då Tyskland tog de första stegen till sin nuvarande storhet, som dessa rörelser försiggingo. Det är omöjligt att freda sig för tanken på ett naturligt sammanhang mellan folkets kroppsliga uppfostran och de derefter följande oerhörda framgångar och segrar, som söka sin like i historien. Och vi kunna heller icke, huru vi föröfrigt må tänka och tycka om det tyska folket, neka, att det eger en ovanlig lifskraft. Det breder ut sig öfverallt i en förvånande och stundom oroväckande grad och det intager inom alla områden för mensklig verksamhet obestridligen en plats bland de främsta. Af ett sådant folk hafva vi åtskilligt att lära både för fredens värf och för den strid, som förr eller senare väntar äfven oss.

Men må vi i tid börja att arbeta på den rustning, som vi för detta ändamål måste anlägga. Den svenska trögheten spar gerna i det längsta. I känslan af vår forna kraft trösta vi derpå, att när det gäller skola vi nog veta att fylla vår plats i kampen, och historien har många exempel derpå att först med kriget den skola begynt, i hvilken hären lärt sig konsten att segra. Men den tiden är nu förbi. Den makt, som menniskan vunnit öfver tid och rum, gör kampen kort och den, som icke är färdig vid dess början, binner ej blifva det innan nederlaget är afgjort. Det är för sent att börja tillverka patroner, när fienden är inom skotthåll, för sent att beställa åskledaren, när ovädret redan brutit ut.

Medan våra lagstiftare allt fortfarande öfverlägga och tvista om villkoren och formen för vårt lands försvar, kunna ju vi här i den eviga ungdomens storläger begynna att frivilligt rusta oss. Ingenstädes finnes i vårt land året om samlad på ett ställe så mycken bildningssökande ungdom som här, och ingenstädes i verldern mig veterligen en ungdom mer fri och mer omhuldad af sitt folk än här. Gåfvor fordra gengåfvor, och man har äfven vant sig att finna denna ungdom vaken och offervillig, när det gäller vårt folks viktigaste intressen. Friheten är en herrlig gåfva, men den är ofta svår att rätt bruka. Och göra vi icke detta, så kommer i dess ställe tvånget, hvars oangenäma tryck ej minskas deraf att vi sjelfve framkallat detsamma. Samhällets rätt öfver den enskilde är ganska stor och låter icke afvisa sig. Må vi därför skynda att, medan vi ännu ega vår frihet i rikaste mått, bringa fosterlandet vårt offer af gladt hjerta, innan man kräfver ut det af oss med yttre tvång. Må vi skynda att med ifver arbeta på utbildningen af vår kropp för att göra oss till ett dugligt virke i den lefvande mur, som skall hägna och skydda vår dybaraste egendom på jorden.

Vägen till detta mål bör icke vara svår att finna i LINGS fädernesland, och jag behöfver icke utpeka den. Dock vill jag göra ett par antydningar. Jag vill erinra derom, att hvarje student vid detta universitet, som det önskar, kan erhålla kostnadsfri undervisning i gymnastik. Om nu hvar och en egnade af dygnets 24 timmar en tillbörlig del åt det intellectuela arbetet och en annan del åt hvilan och öfriga bestyr, så borde likväl en timme kunna blifva öfrig för gymnastiksalen. En timme särskildt egnad åt vården och öfningen af våra kroppsliga förmögenheter borde icke vara för mycket. Det borde vara en daglig omsorg och en vana lika väl som bruket att kläda och tvätta sig. Skilnaden är dock blott den, att det ena är ett ögonblickets behof, det andra ett framtidens. Vi böra dock ej stanna dervid. Vi böra icke lägga bort de uppfriskande lekarna och vapenöfningen, ej heller försumma att genom offentliga uppvisningar och täfningar till lands och vatten rycka hela

nationen med oss. Allmänhetens deltagande är i detta fall ingen ringa sak och utan att våra öfningar blifva ett föremål för hela nationens intresse få de icke sin rätta betydelse för vårt folks förädling och bestånd.

Vi åskåda gerna simuppvisningar och det rörliga lifvet på en skridskobana, och vid dessa tillfällen, liksom alltid, finnes det ett samband mellan actören och åskådaren, som verkar välgörande på dem båda. Vid de stora turn- och skyttefesterna i Tyskland lefver hela allmänheten med de täflande och det gifves, som bekant, i England en dag på året, då den stora frågan: "Oxford eller Cambridge?" darrar på hvarje engelsmans tunga. Och Sverige skall nog med deltagande följa oss, ty hvad godt, som härifrån utströmmar, plägar snart vinna anklang öfver hela landet.

Framför allt må vi icke försumma att för våra öfningar intressera qvinnan, vårt släktes moder och uppfostrarinna. Må den unga qvinnan tidigt lära sig, att i hennes sköte slumrar vårt släktes framtid och att den kommande generationens karakter i väsentlig mon beror af henne. Vi behöfva hennes uppmuntran och hon skall gifva oss den. Lejoninnan gifver sig sjelf såsom pris åt segraren i de blodiga fejder, som utkämpas bland lejonen vid parningstiden och påfogelshonan föredrager bland hanarne den, som kan utbreda den grannaste stjerten. Qvinnan attraheras omedvetet af den manliga kraften. Må hon följa sin natur och lära sig hos mannen skatta högst de företräden, som mest närma honom till det manliga idealet. Hennes smak i detta fall skall verka bestämmande på det allmänna tänkesättet och sträcka sina verkningar till ofödda släkten.

Det var för en grekisk yngling nästan en skam om han icke tillbragte åtminstone halfva dagen i gymnasiet. Så långt skola vi icke gå i vår ifver. Vi skola icke härma vårt mönster i dess öfverdrifter, hvilka skaffat den grekiska gymnastiken så många ovänner, bland andra en af den gamla medicinens stormän, GALENUS sjelf. Vi tänka icke röfva någon tid från våra studier, endast stärka kraft och håg dertill. Må vi icke heller frukta

att en lifligare håg för kroppsöfningar skall leda till råhet och materialism. Ty vi glömma icke att historien nämner såsom segrare vid de grekiska agonerna ett stort antal inom öfriga mänskliga verksamhetsområden utmärkta män, bland andra namn sådane som EURIPIDES, SOFOKLES och sjelfva PLATO, alla idealisters klassiska förebild. Den praktiska materialismen, den enda farliga, trifves föröfrigt icke gerna i sällskap med fosterlands-kärleken bland vapnens klang och ungdomens glada lekar. För honom är detta onyttiga och föraktliga ting.

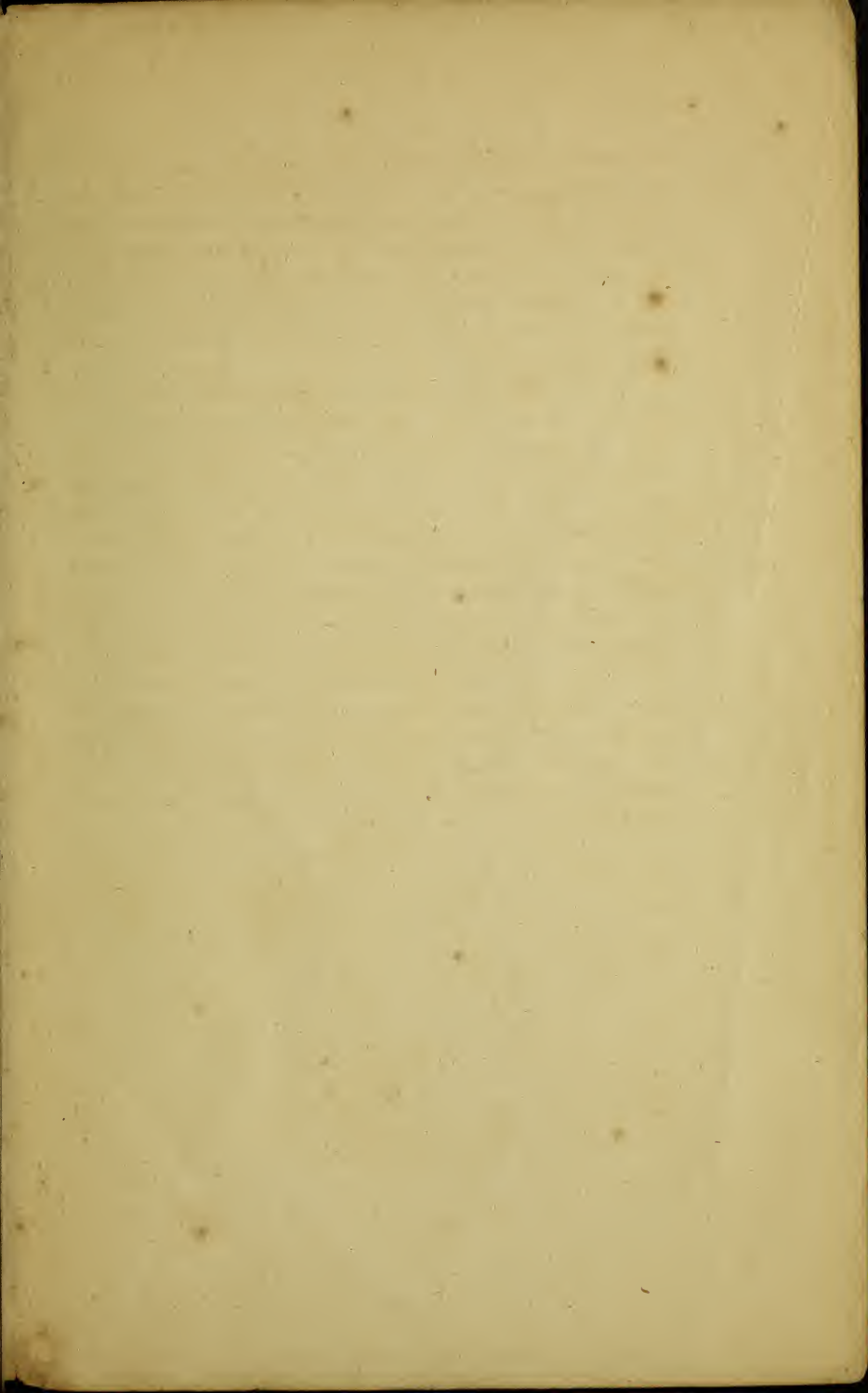
Men vi vilja arbeta för vårt slähtes bestånd och förädling. Och dertill fordras framför allt att vi söka dana män. Ungdomen föregår mannaåldern, och det folk, hvars ungdom icke är frisk och verkligt ung, skall icke heller frambringa män. Individens ålderdom är ofta vördnadsbjudande, men ett folk ingifver respect endast så länge det har ungdomens vigör. När spåren af ålderdom begynna visa sig i det unga slähtets drag, då är det ett tecken att hela folket begynner åldras. Må dessa tecken aldrig visa sig i vårt folks anlete. Hvilken herrlig skatt strömmar icke i det varma ungdomsblodet. Må vi vårda denna människolifvets perla. Må vi med lust kasta oss in i våra härdande lekar. Det är ett muntert arbete. Ansträngningen värmer oss och jagar blodet friskt i ådrorna. De rosor, som blomstra på ungdomens kinder, äro framtidens morgonrodnad, som bådär en dag af kraft och storhet för vårt folk. En frisk och sund och stark kropp är föröfrigt liksom en treflig bostad för själen, i hvilken tankarne leka som glada barn. Sällan bor trefnaden ooh kraften i ett ruckel, som lutar till fall och knappast tål reparation.

Jag vet det alltför väl att med allt, hvad jag nu talat, jag icke sagt något nytt eller något, som icke kunnat sägas mycket bättre. Dock tror jag mig hafva erinrat, om också endast helt knapphändigt, om en och annan sanning, om hvilken vi under våra dagliga bestyr ej kunna för ofta påminnas. Alltför ofta glömma vi för våra enskildta lofliga sträfvanden de pligter, vi såsom naturens barn hafva att uppfylla mot oss sjelfva

och kommande släkten. Det är läkarens pligt i närmaste hand att påminna derom. Må han aldrig så fatta sitt ädla kall som hade han gjort nog, om han infinner sig på kallelse vid den sjukas bädd för att mot betalning lemna en ögonblicklig hjälp. Må han ock undervisa för intet och genom eget exempel visa vägen till helsa och styrka. Ty läkaren skall vara sitt folks lärare i konsten att vårda och förädla dess lekamliga lif. Det är därför han kallas doctor.

Vi hafva en gång förr på denna dag blifvit påminnda om CARTESI yttrande: "S'il est possible de perfectionner l'espèce humaine, c'est dans la médecine qu'il faut en chercher les moyens". Dessa ord innehålla en sanning väl värd att lägga på hjertat för hvar och en, som vill egna sina krafter åt medicinens tjenst. De påminna oss om en särskild pligt och ett särskildt ansvar. Ty om vi vilja allvarligt arbeta för mensklighetens fullkommande, så få vi icke glömma att smida på rustningen till den strid, som är oundviklig för uppnåendet af detta mål. Må vi aldrig glömma den lärdom, som naturens utvecklingshistoria gifvit oss och hvarom påminnelser tillräckligt finnas i vår egen organisation. Om det skall komma en tid, då vi hunnit förverkliga det menskliga idealet till kropp och själ, när vi ur hela menskligheten hunnit bortrensa alla skröpligheter, då, men också först då, skall det vara frid på jorden.

✓
